

Sigmaplan

De terugkeer van de Demermeanders!

De Demervallei is erg gevoelig voor overstromingen, maar kampt tegelijk met verdroging in de zomer. Met het Sigmaplan werken we aan een oplossing. De voorbereidingen zijn in volle gang om de Demer meer ruimte te geven en de band tussen rivier, natuur en bezoekers stevig aan te halen.

Het Sigmaproject Demervallei is een langgerekt gebied van 2500 hectare. Omdat het over zo'n uitgestrekt gebied gaat, hebben we het onderverdeeld

in acht deelzones, waar we stap voor stap het overstromings- en verdrogingsprobleem aanpakken.

Een van die zones is Vinkenberg, in Diest en Scherpenheuvel-Zichem. Begin oktober 2018 verkregen we de omgevingsvergunning om een aantal maatregelen uit te voeren in het kader van het Europese project LIFE Belini. In de zone Demermeanders, tussen Werchter en Aarschot, worden met de opmaak van het inrichtingsplan de voorbereidingen getroffen om tal van afgesneden meanders opnieuw aan de Demer te koppelen. Die oude rivierbochten vormen een natuurlijke buffer

in periodes met veel neerslag en pakken tegelijk de verdroging in de zomer aan.

Ondertussen werkten we aan een natuurbeheerplan voor de oostelijke Demervallei tussen Diest en Aarschot. Dat plan zal als leidraad dienen voor de inrichting en het beheer van de gronden in eigendom van Natuurpunt, de Watergroep en het Agentschap voor Natuur en Bos in dit valleigedeelte. Het natuurbeheerplan vormt ook de basis voor de realisatie van Europese natuurdoelen in de Demervallei.

WATERVEILIGHEID

NATUUR

BELEVING

Demermeanders
onder de loep

PAGINA 2

Gedaan met
verdroging

PAGINA 6

Binnenkort meerdaagse
kajaktochten

PAGINA 7

Demermeanders onder de loep

De zone Demermeanders ligt op de linkeroever in Rotselaar en Aarschot. Hier halen we de Demer uit haar strakke keurslijf en herenigen we de rivier met haar historische meanders.

In de zone Demermeanders, een overstromingsgevoelige zone waar de Demer op zijn diepst is, takken we verschillende afgesneden rivierbochten opnieuw aan op de Demer. Die meanders verhogen het waterbergingsvermogen van de Demer. Waar Demer en Dije samenvloeien, leggen we een bres van zo'n 100 meter aan. Die zorgt ervoor dat de vallei terug leeg kan lopen na een overstroming. Zo vermijden we dat de vallei té lang onder water staat, want dat is niet goed voor kwetsbare vegetaties en het waterbergingsvermogen.

Europese natuurdoelen

Door de Demer terug gedeeltelijk in haar natuurlijke loop te laten stromen en de oevers natuurvriendelijk in te richten, kunnen Europees beschermde diersoorten het heel erg naar hun zin krijgen in de vallei. Bittervoorn, kleine modderkruiper, ijsvogel, het zijn maar enkele van de zeldzame

bezoekers die je hier binnenkort misschien kan spotten. Onze ingrepen dragen bij aan het realiseren van de Europese natuurdoelen.

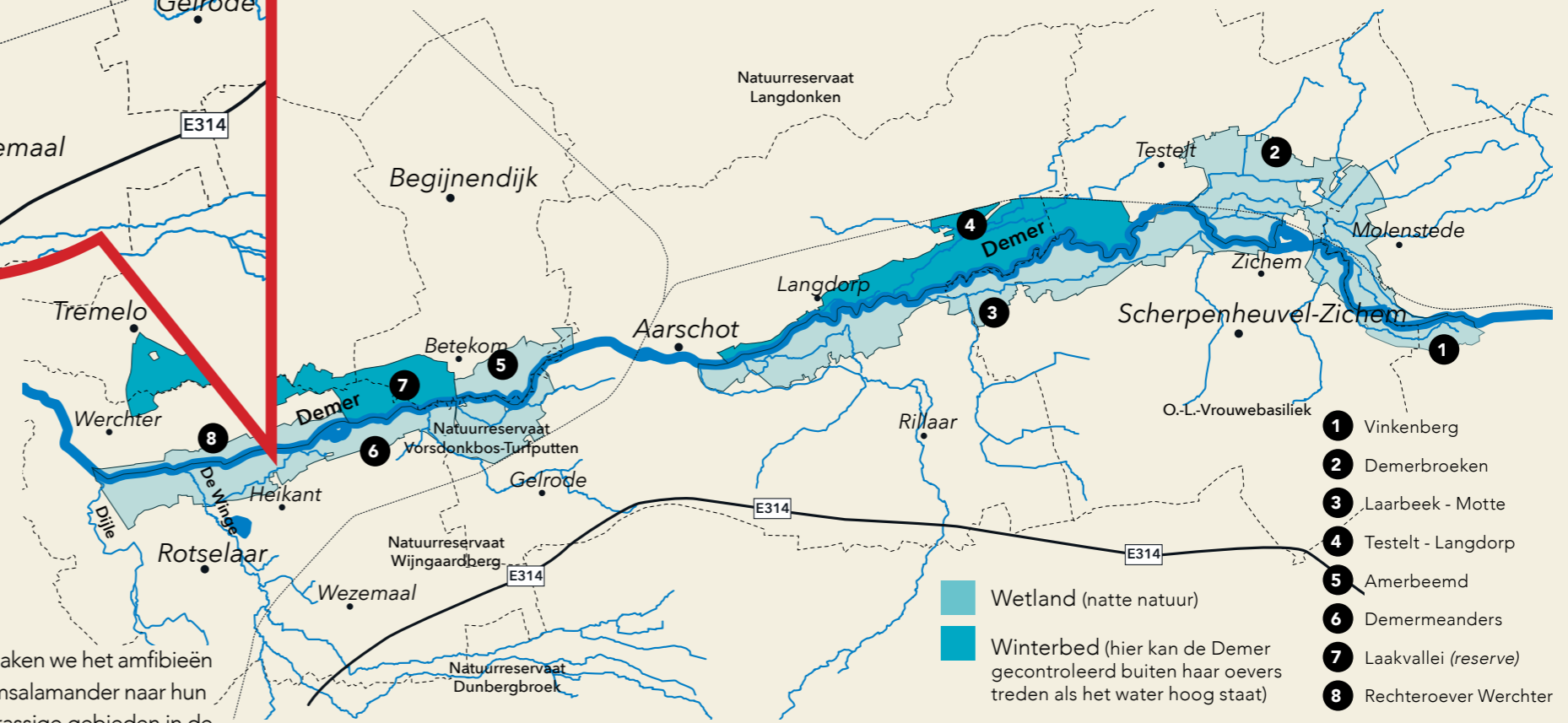
In het halfopen valleilandschap van de Demermeanders creëren we vochtige bossen met inheemse bomen als zwarte els, esdoorn, es en wilg. Die trekken bijzondere dieren aan zoals de bever. Door versnipperde bossen aan elkaar te rijgen, hopen we in de toekomst ook de zeldzame zwarte ooievaar te mogen verwelkomen.

Tot slot maken we het amfibieën als de kamsalamander naar hun zin met drassige gebieden in de buurt van oude Demerlopen. De Demer had in het verleden meerdere beddingen. De Demer stopte al met door die oude beddingen te stromen voor er menselijke activiteit kwam in de vallei. Waar ze nog zichtbaar zijn, graven we de rivierlopen weer een beetje uit, zodat ze bij een hoog grondwaterpeil onder water komen te staan.

Jaagpad op linkeroever onderbroken

Tijdens de werken zal het onverharde jaagpad op de linkeroever van de Demer vanaf de Demerbrug in Betekom tot in Werchter tijdelijk afgesloten zijn voor fietsers en voetgangers. Dat is nodig om in alle veiligheid de meanders te kunnen aantakken. Maar het wandel- en fietsnetwerk zal toegankelijk blijven, dus haal gerust je fiets nog van stal; je kan nog steeds fietsen en wandelen over het jaagpad op rechteroever.

- 1 Vinkenberg
  - 2 Demerbroeken
  - 3 Laarbeek - Motte
  - 4 Testelt - Langdorp
  - 5 Amerbeemd
  - 6 Demermeanders
  - 7 Laakvallei (reserve)
  - 8 Rechteroever Werchter
- Wetland (natte natuur)
- Winterbed (hier kan de Demer gecontroleerd buiten haar oevers treden als het water hoog staat)

Historische trekweg

Ter hoogte van de Demermeanders loopt een oude trekweg langs de Demer. Die maken we opnieuw vrij. De weg werd vroeger gebruikt om schepen voort te trekken, maar binnenkort kan je er in alle rust komen wandelen!

Gezellig kuieren over het jaagpad langs de Demer.

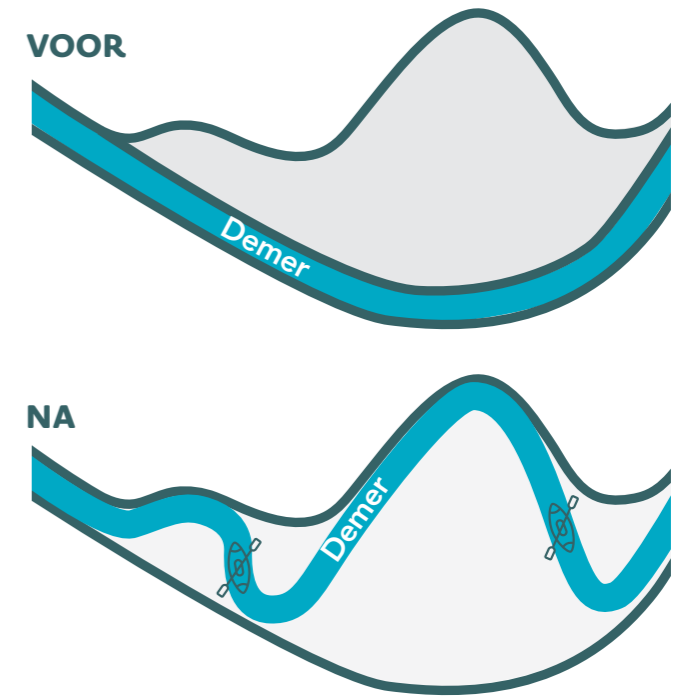

Zuiverder water

Door de meanders in de zone Demermeanders terug aan te sluiten op de Demer, komt er zo'n 1700 meter rivier bij. Daardoor neemt het vermogen van de Demer om zichzelf te zuiveren toe. Bovendien zorgen de meanders ervoor dat het water harder gaat stromen, waardoor de waterkwaliteit nog verbetert. Door de extra beweging verhoogt de zuurstofopname in het water en neemt ook de biologische kwaliteit toe. En dat heeft dan weer positieve gevolgen voor het visbestand.

Herstel van het historische landschap

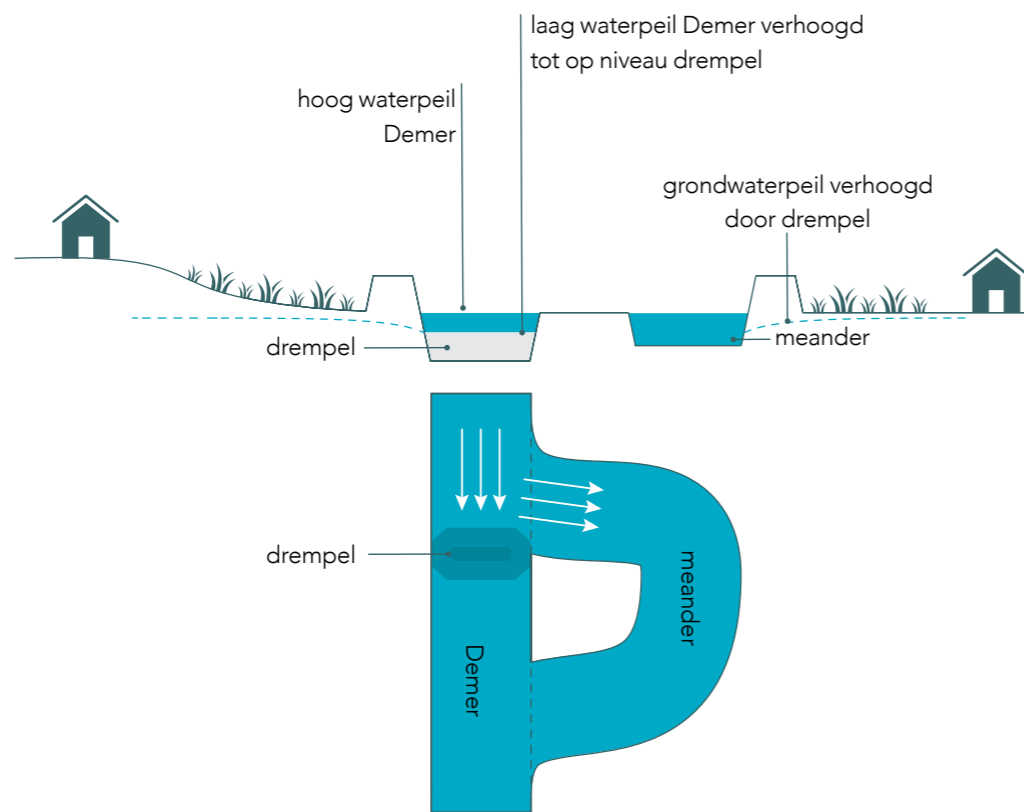
Door de meanders terug aan te sluiten, volgen we het historische stromingspatroon van de Demer. De verzeen rivierbochten zorgen ook voor een vernatting van het omliggende gebied. Daardoor kan het vroegere landschap met vochtige graslanden worden hersteld. Het landschap gaat er dus stukken gevarieerder uitzien. Waar historische dijken langs de opnieuw aan te sluiten meanders liggen, blijven ze grotendeels behouden onder hun huidige vorm.

Visualisatie meander voor en na de werken.

Drempels in de Demer

Aan de meanders die we opnieuw aansluiten, plaatsen we een drempel in de Demer. Die drempels zorgen ervoor dat het water opnieuw gaat stromen in de meanders, die hoger liggen dan de Demer. De drempels doen zowel het rivierpeil als het grondwaterpeil stijgen in droge periodes. Verhogen ze dan ook het risico op een overstroming? Nee, want bij hogere waterstanden stroomt het water gewoon over de drempels heen.

Visualisatie drempel en stroomrichting water.

Demereilandjes

Om de Demer opnieuw door haar talrijke meanders te laten stromen, graven we de dijken plaatselijk af. Zo ontstaan her en der bijzondere eilanden, volledig omsloten door water. Bij bepaalde meanders graven we de Demerdijk tussen de Demer en het eilandje af en vervangen we door een natuurvriendelijke oever. De dienstweg wordt omgelegd rond de meander. Deze ingrepen zorgen ervoor dat het open valleilandschap met zicht op de rivier hersteld wordt. Vanop het water, in een kajak of kano, zal je tot in de meander kunnen kijken.

De - nu nog - afgesloten meander glinstert tussen de bomen

Natuurlijke overstromingen

Het aantakken van de afgesneden meanders levert een dubbel voordeel op. In natte periodes helpen de meanders het teveel aan water te bergen en voorkomen ze overstromingen. In droge periodes voert de rivier het water trager af, wat verdroging tegengaat. De maatregelen die we hier nemen zullen dus leiden tot een natuurlijker overstromingsregime en hogere grondwaterstanden.

Gedaan met verdroging in de Demerbroeken

In de uitgestrekte open vlakte tussen Testelt en Zichem liggen de Demerbroeken. In dit natuurgebied van enkele honderden hectaren creëren we een gedroomd leefgebied voor allerlei zeldzame dieren en planten.

In de weidse Demerbroeken wisselen trilvenen en poelen af met natte graslanden, elzenbroekbossen en rietmoeras. Een gedroomde biotoop voor kwetsbare moerasvogels als de roerdomp en watersnip, die zich hier binnenkort hopelijk zullen vestigen.

In de buurt van de drassige Demerbroeken zullen we al één nieuwe veiligheidsdijk optrekken, om de bewoners van de nabijgelegen dorpskern in Zichem tegen

overstromingen te beschermen. Die dijk blinkt uit in duurzaamheid: in de kern verwerken we grondoverschotten van de werken in Vinkenbergh in Diest. Die werken sluiten aan bij het project 'Poort Scherpenheuvel' van de Vlaamse Landmaatschappij, dat zorgt voor prachtige wandelpaden in Zichem. Ook een wandelbrug over de Demer staat op de planning bij de Vlaamse milieumaatschappij.

Watersnip.

Drassige broeken.

Natuurpunt pakt verdroging aan

Natuurpunt bindt mee de strijd aan tegen verdroging door te werken aan de waterhuishouding in de Demervallei. Om overtollig water van landbouwgronden zo snel mogelijk af te voeren, werden in de jaren 60 lokale grachten uitgegraven, loodrecht op de Demer. Daardoor heeft het water geen tijd om in de grond te dringen. Natuurpunt wil opnieuw de natuurlijke grachten in het gebied gebruiken, die een langere weg naar de rivier afleggen. Zo kan het water langzaam in de bodem dringen. Voor deze werken krijgt Natuurpunt steun van The Coca-Cola Foundation, een fonds voor duurzame waterprojecten, en van het Europese programma LIFE Hageland.

www.natuurpunt.be/pagina/inleiding-life-hageland

Genieten op het water

De Demer kronkelt zich een weg doorheen het prachtige Hageland. Huur een kajak of kano en verken al dat moois vanop het water. Misschien spot je wel een bever!

De vallei van de Demer leent zich perfect voor een ontdekkingsstocht over het water. Zo kan je sinds vorig jaar vlot de rivier op aan twee nieuwe kanohellingen in Zichem (aan De Hemmekes) en Langdorp (aan de Beemdenbrug). Op termijn komt er in Betekom in de buurt van de brug een extra in- en uitstapplaats om je kano, kajak of bootje het water in te laten glijden. Ook in Diest leggen De Vlaamse Waterweg nv, Aquafin en de Vlaamse Milieumaatschappij een kanohelling aan, stroomopwaarts van Vinkenbergh. Leuk weetje: tussen de kanohellingen in Diest en Zichem sluiten we de eerste oude meander opnieuw aan op de Demer.

Zodra we de rivier weer met haar tientallen meanders verbonden hebben, zal je ook enkele van die stukjes rivier per kano of kajak kunnen trotseren. Wanneer de werken afgerond zijn, zal je zelfs een meerdaags parcours kunnen afleggen. Na een dag intensief peddelen kan je dan terecht in een van de twee nieuwe bivakzones waar je in hartje natuur je tent kan opzetten. Een primeur in Vlaanderen!

De kanohelling in Langdorp.

Uitzonderlijk droge zomer

In de zomer lopen heel wat plantensoorten in de Demervallei het risico te verdrogen. Dat was afgelopen zomer jammer genoeg duidelijk te merken. Het gebrek aan regen leidde tot zeer lage waterstanden op alle waterlopen in Vlaanderen en tot een historisch laag grondwaterpeil. Ook de Demer kende een van de laagste waterpeilen sinds mensenheugenis.

Door de klimaatverandering neemt het risico op droogte alleen maar toe. Algemeen kan je stellen dat het door de klimaatverandering in de zomer minder vaak regent, maar dat zomeronweders extremer kunnen zijn en vaker voorkomen. Zulke extreme weersomstandigheden kunnen dan weer aanleiding geven tot overstromingen. Het Sigmaphan blijft dus ook in de toekomst broodnodig om Vlaanderen beter te beschermen, zowel tegen overstromingen als tegen periodes van droogte. Zeker hier in de Demervallei.

Welke timing volgen we?

Vlaamse Regering buigt zich over ruimtelijk uitvoeringsplan

Na overleg met de verschillende gemeentebesturen en betrokken organisaties, vertaalden we onze ruimtelijke keuzes voor de volledige

Demervallei in een ontwerp van het ruimtelijk uitvoeringsplan.

Dat ontwerp-RUP werd eerder dit jaar opgestart in en ligt dit najaar ter goedkeuring voor bij de Vlaamse regering. Gelijktijdig worden per zone en volgens een vooropgestelde

faserings de inrichtingsplannen opgemaakt.

Vervolgens worden de omgevingsvergunningen aangevraagd. Zodra de vergunningen verkregen zijn, kunnen de inrichtingswerken starten.

Opstart Belini-project	2017
Opstart ruimtelijk uitvoeringsplan	2018
Opmaak inrichtingsplannen	2018
Opmaak landbouweffectenrapport	2018
Aanvraag omgevingsvergunningen*	2018 - ...

* Voor het Belini-project werd de omgevingsvergunning begin oktober 2018 verkregen.

Mooie samenwerking

Het Sigmaproject Demervallei brengt vele partners samen. Zo werken de Vlaamse overheid, de provincie Vlaams-Brabant en de gemeenten Diest, Scherpenheuvel-Zichem, Aarschot, Begijnendijk, Tremelo en Rotselaar samen om van de groene vallei opnieuw waardevolle natte natuur te maken en het overstromingsrisico te beperken. Daarnaast overleggen De Vlaamse Waterweg nv en het Agentschap voor Natuur en Bos – de trekkers van het Sigmaplan – geregeld met de betrokken natuurverenigingen, landbouworganisaties en buurtbewoners over de inrichting van de vallei.

CONTACT

Meer informatie over het Sigmaproject Demervallei vind je op:

www.sigmaplan.be/demervallei

Met vragen kun je terecht bij De Vlaamse Waterweg nv

Klaas Rykaert, projectbioloog
03 224 93 67
klaas.rykaert@vlaamsewaterweg.be

Agentschap voor Natuur en Bos

Bart Van der Aa, projectleider
016 66 63 22
bart.vanderaa@vlaanderen.be

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

De Vlaamse Waterweg nv
Afdeling Zeeschelde -Zeekanaal
Ir. Wim Dauwe
Lange Kievitstraat 111-113 bus 44
2018 Antwerpen

Redactie

Pantarein in samenwerking met IMDC
Uitgave oktober 2018
Gedrukt op gerecycleerd papier

Copyright beelden

ID/ photo agency, Yves Adams/ Vilda, Agentschap voor Natuur en Bos, Hans De Vries, Hugo Willocx, Lander Loeckx.